

POLICIE VE ŠKOLE

Právo na odepření výpovědi žáka mladšího 15 let – 1. část

Ve svém příspěvku *Postup před podáním vysvětlení žáka*¹ jsem zmínil právo žáka nebo studenta na odepření výpovědi, pokud by sobě nebo osobě blízké způsobil nebezpečí trestního stíhání nebo nebezpečí postihu za přestupek. Uvedené platí v plné míře pro žáka nebo studenta, který je starší patnácti let. Pro žáka, který nedovršil patnáctý rok svého věku, platí podle zákona o policii nebo trestního řádu právo odepřít výpověď pouze v případech, kdy by svou výpovědí způsobil osobě blízké nebezpečí trestního stíhání nebo nebezpečí postihu za přestupek.

Je celkem logické, že dítěti mladšímu patnácti let nehrozí žádné nebezpečí trestního stíhání nebo nebezpečí postihu za přestupek, neboť není trestně odpovědné. Proto policista/policejní orgán podle zákona o Policii ČR/trestního řádu poučí žáka před jeho podáním vysvětlení o tom, že ustanovení o odepření výpovědi proti jeho vlastní osobě se ho netýká a z tohoto důvodu nemůže odepřít vysvětlení. Zjednodušeně řečeno, žákovi mladšímu patnácti let nezbyvá nic jiného než se ke všemu přiznat, protože nemůže být potrestán podle trestního zákoníku (nehrozí mu trestní stíhání) nebo podle zákonů za přestupek (nehrozí uložení sankce za přestupek).

Jsem přesvědčen, že také žák mladší patnácti let nemusí proti své osobě vypovídat, protože i jemu hrozí velmi podobný trest, který se nazývá opatření (podle zákona o soudnictví ve věcech mládeže), jako hrozí podobné ochranné opatření trestně odpovědnému mladistvému spolužákovi.

Pro názornost uvedu fiktivní příklad dvou spolužáků, jeden je mladší patnácti let, patnácté narozeniny oslaví za měsíc (žák A) a druhý žák je mladistvý a před měsícem oslavil patnáctiny (žák B). Oba spolu stejným dílem spáchají protiprávní jednání, žák A spáchá čin jinak trestný a žák B provinění. Oba žáci mohou dostat „trest“. Žákovi A za čin jinak trestný může soud pro mládež uložit opatření podle § 93 odst. 1 zákona č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže ochranou výchovu. Žákovi B za provinění může soud pro mládež uložit ochranné opatření podle § 21 odst. 1 zák. č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže ochranou výchovu.

Ochranná výchova se vykonává ve výchovných ústavech. Toto opatření představuje výrazný zásah do poměrů dítěte. A tak se může stát, že žák A se může časem setkat se žákem B ve stejném výchovném ústavu. Zde si budou „odpykávat“ opatření ochrannou výchovu, sice uloženou soudem pro mládež podle dvou různých paragrafů zákona o soudnictví ve věcech mládeže, dokonce ve zcela jiných typech řízení² před soudem pro mládež, ale pro oba žáky to prakticky bude zcela bez významu, neboť budou mít ve výchovném ústavu stejný režim.

A nyní se vrátím k poučení obou žáků před podáním vysvětlení. Mladistvý žák B je poučen, že může využít svého práva a může odepřít výpověď, to znamená, že nemusí vůbec k případu vypovídat, má právo mlčet. Žák A je poučen, že takové právo nemá, protože mu nehrozí nebezpečí trestního stíhání, protože není trestně odpovědný.

To je pravda, neboť i v Ústavě je všem zaručena možnost a právo odepřít výpověď, jestliže by někomu tato výpověď způsobila nebezpečí trestního stíhání.³ Z ústavního zákona vyplývá, že uvedená věc neplatí pro děti do 15 let, neboť tyto nemohou být trestně stíhány. Pak může (a podle zákona musí) být dítě snadno poučeno, nechť ve věci klidně bez obav hovoří, neboť mu trestní stíhání nehrozí a nemůže odepřít výpověď. Ale nikdo žáka nepoučí, že po své výpovědi může dostat od soudu pro mládež jistý druh trestu, který se nazývá opatření. Bohužel v poučení pro dítě schází, že když na sebe něco „prozradí“, bude mít problémy. A to dítěti nikdo před výslechem nepoví.

Jsem přesvědčen, že mladistvé osoby jsou chráněny zákony více než děti

² dítě mladší 15 let v civilním občanském řízení, mladistvý v trestním řízení
³ Čl. 37 odst. 1 LZPS

mladší 15 let. Dokonce mám dojem, že v tomto případě dochází k diskriminaci mladších dětí. Antidiskriminační zákon uvádí, že přímou diskriminací⁴ se rozumí takové jednání, včetně opomenutí, kdy se s jednou osobou zachází méně příznivě, než se zachází nebo zacházelo nebo by se zacházelo s jinou osobou ve srovnatelné situaci, a to z důvodu rasy, etnického původu, národnosti, pohlaví, sexuální orientace, věku, zdravotního postižení, náboženského vyznání, víry či světového názoru.

Že se jedná o srovnatelnou situaci, je zcela zřejmé, když osobě mladší 15 let a osobě mladistvé může soud pro mládež uložit stejné opatření – ochrannou výchovu, která se vykonává ve výchovných ústavech. Společnost se tváří, že dítě mladší 15 let nemůže dostat trest, neboť není trestně odpovědné, ale ve výsledku „dopadne“ stejně jako starší „kamarád“. Jedná se o pod pláštíkem skrytý eufemismus.

Otázkou je, zda v nemožnosti odepřít výpověď proti své osobě u dětí mladších 15 let je porušována Ústava ČR. Vycházím z ústavního zákonného předpokladu, že základní práva a svobody se zaručují všem bez rozdílu pohlaví, rasy, barvy pleti, jazyka, víry a náboženství, politického či jiného smýšlení, národního nebo sociálního původu, příslušnosti k národnostní nebo etnické menšině, majetku, rodu nebo jiného postavení.⁵

Zákony nezměníme, ale Česká republika ratifikovala Mezinárodní pakt o občanských a politických právech z roku 1966, kde je v čl. 14 zaručeno právo na rovnost před soudem. Na mezinárodní úrovni je zaručena zásada na spravedlivý proces v čl. 6 Evropské úmluvy o ochraně lidských práv. Jednou z důležitých podmínek každého spravedlivého procesu je zásada zákazu donucování k sebeobviňování.

⁴ § 2 odst. 3 zákona č. 198/2009 Sb., zákon o rovném zacházení a o právních prostředcích ochrany před diskriminací a změně některých zákonů (antidiskriminační zákon)
⁵ Čl. 3 odst. 1 LZPS

Ing. Bc. Luděk Cuták, plk. v. v., specialista na trestní právo mládeže, 28 let praxe u Policie ČR jako kriminalista, vyšetřovatel, učitel práva a vedoucí pracovník

